

Nader onderzoek Vleermuizen, huismus en steenmarter

Ingen

Ekoza

Ecologisch onderzoek en advies

Arnhem, 13 september 2010

Colofon

Titel : Nader onderzoek vleermuizen, huismus en steenmarter
Subtitel : Ingen

Projectnummer : 90.158
Datum : 13 september 2010

Veldonderzoek : F. van Delft, C. van den Tempel en M.T. Berghuis
Auteur(s) : M.T. Berghuis

Goedgekeurd door : T. Kooij

Opdrachtgever : Grontmij
Contactpersoon : C. Oskamp

Ekoza

Ecologisch onderzoek en advies

Tivolilaan 205
Postbus 2
6800 AA Arnhem

T: 026-8454583
info@ekoza.nl
www.ekoza.nl

Ekoza is lid van het Netwerk Groene Bureaus: www.netwerkgroenebureaus.nl

---

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	4
1.1. AANLEIDING	4
1.2. VOORGENOMEN INGEPEN	4
1.3. DOEL	4
1.4. WETTELIJK KADER	5
1.5. DE RAPPORTAGE	7
2. MATERIAAL EN METHODE	8
2.1 GEBIEDSBESCHRIJVING	8
2.2. METHODE	9
2.2.1. <i>Leefwijze en gedrag van vleermuizen</i>	9
2.2.2. <i>Vleermuizen</i>	9
2.2.3. <i>Huisemus</i>	10
2.2.4. <i>Steenmarter</i>	10
3. RESULTATEN	11
3.1. VLEERMUIZEN	11
3.2. HUISMUS	12
3.3. STEENMARTER	12
4. CONCLUSIES, VRIJSTELLINGEN EN ONTHEFFINGEN	13
4.1. VLEERMUIZEN	13
4.2. HUISMUS	13
4.3. STEENMARTER	13
LITERATUUR	14

---

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

In opdracht van Grontmij, heeft Ekoza in het kader van de Flora- en faunawet een nader onderzoek uitgevoerd naar vleermuizen, huismussen en de steenmarter voor een terrein aan Het Woud in Ingen. Aanleiding voor het nader onderzoek waren de resultaten van de quickscan, die is uitgevoerd door Grontmij.

1.2. Voorgenomen ingrepen

De huidige panden zullen worden gesloopt, hiervoor in de plaats zullen nieuwe woningen worden gerealiseerd.

1.3. Doel

Doel van het onderzoek is om inzichtelijk te krijgen welke soorten vleermuizen er in het plangebied aanwezig zijn. Tevens is onderzocht op welke wijze de vleermuizen gebruik maken van het plangebied (vliegroutes en of foerageergebied) en of er min of meer vaste verblijfplaatsen (kraamkolonie, zomerverblijf of paarplaats) in het plangebied aanwezig zijn. Daarnaast is onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van huismussen en de steenmarter.

Hiervoor zijn een aantal onderzoeksvragen opgesteld:

- Welke vleermuissoorten zijn er in het plangebied aanwezig?
- Indien aanwezig, hoeveel zijn er per soort in het plangebied aanwezig?
- Zijn er min of meer vaste verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig in het plangebied (kraamkolonie, zomerverblijf, paar(verblijf)plaatsen)?
- Zo ja, om welke soorten gaat het en wat voor een soort verblijfplaats betreft het.
- Wordt het plangebied op een andere manier door vleermuizen gebruikt (vliegroutes, foerageergebied)?
- Zijn er (vaste nestlocaties van) huismussen in het plangebied aanwezig?
- Zijn er (vaste verblijfplaatsen van) steenmarters in het plangebied aanwezig?

Na aanleiding van het voorgaande kan worden gesteld of er mitigerende en compenserende maatregelen moeten worden getroffen en of het noodzakelijk is om een ontheffing aan te vragen.

1.4. Wettelijk kader

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Deze wet vormt het wettelijke kader voor bepalingen die voorheen in verschillende wetten waren opgenomen, zoals de Vogelwet, de Jachtwet, de Wet bedreigde uitheemse diersoorten en een deel van de Natuurbeschermingswet (soortbescherming). Tevens is de Flora- en faunawet het nationale wettelijke kader waarin de bepalingen van EU-richtlijnen op het gebied van natuurbescherming (soorten) is omgezet naar nationaal recht. Doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden van de planten- en diersoorten die in het wild voorkomen. Hierdoor is een groot aantal planten- en diersoorten beschermd. Het uitgangspunt van de wet is een 'nee, tenzij' principe. Dit houdt in dat er in principe geen handelingen mogen worden uitgevoerd die schadelijk zijn voor beschermde soorten. Van de verbodsbepalingen is onder bepaalde voorwaarden een ontheffing mogelijk. Voor alle soorten geldt er een 'zorgplicht': een ieder dient voldoende zorg in acht te nemen voor in het wild levende planten en dieren.

Verbodsbepalingen volgens de Flora- en faunawet

- Artikel 8:* Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
- Artikel 9:* Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
- Artikel 10:* Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.
- Artikel 11:* Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Daarnaast is *artikel 13* eventueel nog van belang in verband met verplaatsen van soorten. Het vervoeren en onder zich hebben van beschermde inheemse soorten is verboden.

Zorgplicht volgens de Flora- en faunawet:

- Artikel 2:*
1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
  2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Algemene Maatregel van Bestuur

Middels een Algemene Maatregel van Bestuur is de regelgeving rond de Flora- en faunawet nader ingevuld. Het belangrijkste gevolg is dat de procedures bij ruimtelijke ingrepen en bij bestendig gebruik en beheer aanzienlijk eenvoudiger worden, aangezien voor de meest algemene soorten er een vrijstelling van de verbodsbepalingen komt (voor onder meer ruimtelijke ingrepen en bestendig gebruik en beheer). Bij het toepassen van de Flora- en faunawet wordt voortaan een onderscheid gemaakt in drie categorieën van beschermde soorten:

1. De algemene beschermde soorten waarvoor ten aanzien van activiteiten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en bestendig gebruik en beheer een vrijstelling zonder nadere voorwaarden geldt.
2. De bedreigde beschermde soorten: voor een aantal soorten planten en dieren geldt een strikter beschermingsregime. Omdat ze in Nederland als bedreigd worden beschouwd. Vrijstelling geldt als op basis van een goedgekeurde gedragscode wordt gewerkt. Ontheffing kan worden verleend als geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.
3. De strikt beschermde soorten: alle vogelsoorten alsmede plant- en diersoorten die vermeld staan in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn of bij Algemene Maatregel van Bestuur zijn aangewezen als bedreigde soorten (genoemd in Bijlage 1 van het betreffende besluit). Voor verstoring (met wezenlijke invloed) van deze soorten kan geen vrijstelling of ontheffing worden verkregen. Voor bestendig gebruik en beheer geldt ook voor deze soorten een vrijstelling ten aanzien van de verbodsbepalingen in artikelen 8, 9, 11 en 12, mits men werkt op basis van een door de minister goed gekeurde gedragscode. Voor het overtreden van verbodsbepalingen bij ruimtelijke ingrepen is voor aangewezen bedreigde soorten altijd een ontheffing op grond van artikel 75 van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Ontheffing kan alleen worden verleend als er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is, er sprake is van een in de wet genoemde reden van openbaar belang en er geen afbreuk worden gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Voor soorten uit Bijlage IV van de Habitatrichtlijn kan alleen nog ontheffing verkregen worden voor een belang dat is opgenomen in de Habitatrichtlijn. Hierdoor kan geen ontheffing meer aangevraagd worden op basis van 'werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'. Voor vogels kan alleen nog ontheffing verkregen worden op grond van een belang dat staat in de Vogelrichtlijn. Dit houdt in dat ook geen ontheffing meer aangevraagd kan worden op basis van 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten'.

De vogels nemen een bijzondere positie in bij de Flora- en faunawet. Alle vogels zijn tijdens het broedseizoen beschermd in gevolge de Flora- en faunawet. Toetsing van de vogels tijdens het broedseizoen is vergelijkbaar met de toetsing aan soorten die in tabel 3 staan genoemd. Buiten het broedseizoen geldt voor de meeste vogelsoorten een vrijstelling. Daarnaast zijn vaste rust- en verblijfplaatsen van enkele vogelsoorten jaarrond beschermd. Soorten die onder deze categorie vallen zijn onder andere uilen, koloniebroeders en roofvogels.

1.5. De rapportage

Voorliggend rapport gaat in op het nader onderzoek naar vleermuizen, huismussen en steenmarter in het plangebied. In deze rapportage zijn de resultaten gepresenteerd van de vleermuisinventarisaties, de inventarisaties van de huismussen en steenmarter voor het terrein aan Het Woud, te Ingen. In hoofdstuk 2 zal de gebruikte methode worden uitgelegd, in hoofdstuk 3 worden de resultaten besproken en tot slot in hoofdstuk 4 de conclusies.

---

2. Materiaal en methode

2.1 Gebiedsbeschrijving

Ingen (gemeente Buren) is gelegen in de provincie Gelderland. Ingen ligt ten zuiden van de Neder Rijn.

Het plangebied omvat het terrein aan Het Woud, te Ingen. Het terrein bevat een viertal rijtjes woningen, een verenigingsgebouw, een voormalige school en braakliggend terrein. De braakliggende terreinen bestaan uit gras en bosschages. De noord en zuidzijde van het plangebied wordt begrensd door bebouwing. De oost en westzijde worden begrensd door akker- en grasland.

Figuur 1. Ligging van het plangebied (in de rode cirkel) (bron: Google maps).

2.2. *Methode*

Het veldonderzoek voor de inventarisatie van vleermuizen (vliegroutes, foerageergebied, kraamkolonies en verblijfplaatsen), huismussen en steenmarter is in 2010 uitgevoerd door Ekoza. De inventarisaties hebben plaatsgevonden in de periode van 21 mei tot en met 2 september 2010. Onderstaand een korte beschrijving van de vleermuissoorten, hun leefwijze en de methoden die zijn toegepast tijdens dit onderzoek.

2.2.1. *Leefwijze en gedrag van vleermuizen*

Vleermuizen hebben door het jaar heen verschillende soorten verblijfplaatsen. Zo hebben vleermuizen winter-, kraam-, en paarverblijfplaatsen.

De vleermuizen kunnen over het algemeen worden ingedeeld in gebouwbewonende en boombewonende soorten, gedurende het jaar kan hier een verschuiving in plaatsvinden. Soorten die kunnen worden aangemerkt als gebouwbewoners zijn onder andere de laatvlieger, meervleermuis en de gewone dwergvleermuis. Deze soorten verblijven meestal in de spouwmuren van woonhuizen. Soorten die kunnen worden aangemerkt als boombewoners zijn de rosse vleermuis en de watervleermuis. Deze soorten verblijven meestal in verlaten spechtenholten of in holten die zijn ontstaan door rotting na het afbreken van een tak.

In de winter maken vleermuizen van meerdere objecten gebruik die als verblijfplaatsen kunnen dienen, deze plekken moeten koel en vorstvrij zijn. De watervleermuis, meervleermuis, franjestaart, gewone grootoorvleermuis en baardvleermuis overwinteren in mergelgroeven, forten, bunkers en ijskelders. Gewone dwergvleermuizen en laatvliegers zijn meestal te vinden in droge plekken in gebouwen. Rosse vleermuizen gebruiken holle bomen als winterslaapplaats.

De vrouwtjes wonen in de zomer in kraamverblijfplaatsen. Hier brengen ze hun jongen groot. De laatvlieger, meervleermuis en de gewone dwergvleermuis leven hierbij meestal in groepen (kolonies) in de spouwmuren van gebouwen. Een soort als gewone grootoorvleermuis heeft een voorkeur voor grote open ruimten zoals een kerkzolder. De kolonies van de watervleermuis en de rosse vleermuis zijn tijdens de kraamtijd vaak te vinden in verlaten spechtenholten, of hollen die door rotting bij een afgebroken tak ontstaan zijn.

2.2.2. *Vleermuizen*

In bovengenoemde periode (21 mei tot en met 2 september 2010) zijn er vijf ronden uitgevoerd om de aanwezige vleermuissoorten te inventariseren. Tevens zijn van de verschillende soorten en van de individuele vleermuizen de vliegroutes, foerageergebieden, verblijfplaatsen en (kraam)kolonies geïnventariseerd. De veldbezoeken voor de vleermuizen zijn uitgevoerd in de avond van 21 mei, 28 juli, 17 augustus en 2 september en in de ochtend van 12 juli 2010.

Het vleermuisonderzoek is uitgevoerd op basis van het vleermuisprotocol van het Netwerk Groene Bureaus (waarbij Ekoza is aangesloten). Tussen de verschillende veldbezoeken zitten

---

minimaal 10 dagen. Over het algemeen zijn de veldbezoeken uitgevoerd bij redelijk goed vleermuisweer, weinig wind, geen regen en een temperatuur van boven de 10 graden.

Het veldwerk is te voet uitgevoerd. Voor de inventarisatie van de vleermuizen is gebruik gemaakt van een batdetector met time-expansion (Pettersson D240x). Indien nodig zijn er vertraagde opnamen gemaakt, zodat deze op een later tijdstip met het softwareprogramma Batsound konden worden geanalyseerd, dit is met name noodzakelijk voor het geslacht *Myotis* om tot een zekere determinatie te komen. Soorten die tot het geslacht *Myotis* behoren zijn bijvoorbeeld, de watervleermuis, meervleermuis, franjestaart en vale vleermuis. Dit was voor dit onderzoek echter niet noodzakelijk.

Kraamtijd

Globaal kan de periode van 15 mei tot en met 30 juli worden aangehouden voor de kraamtijd. Gedurende deze periode zijn drie veldbezoeken (21 mei, 12 juli en 28 juli 2010) uitgevoerd. Tijdens de veldbezoeken is onderzoek gedaan naar alle potentiële aanwezige vleermuissoorten. Zowel tijdens de ochtend als de avond bezoeken is onderzocht op welke wijze de vleermuizen het plangebied gebruiken (vliegroutes en of foerageren) en waar zich verblijf- en/of kolonieplaatsen bevinden. De verblijf- en (kraam)kolonieplaatsen zijn over het algemeen beter te vinden in de ochtenduren, omdat de vleermuizen de neiging hebben om gedurende een half uur (afhankelijk van de soort) te gaan zwermen rondom de invliegopening. Gedurende deze periode vliegen ze een aantal keren langs hun invliegopening, waarbij ze meestal de plaats van de invliegopening een aantal keer aantikken of ze gaan daar even op de muur zitten voordat ze naar binnen gaan.

Paartijd

Globaal kan de periode van 15 augustus tot en met 15 september worden aangehouden voor de paartijd. In de paartijd zijn twee veldbezoeken (17 augustus en 2 september 2010) uitgevoerd. Hierbij is onderzocht of er min of meer vaste paarverblijfplaatsen in het plangebied aanwezig zijn. Tijdens de paartijd roepen enkele vleermuissoorten gedurende de nacht vanuit hun paarverblijfplaats.

2.2.3. Huismus

Tijdens de veldbezoeken van 21 mei, 12 juli en 28 juli is gelet op de aanwezigheid van huismussen. Hierbij is gelet op broed- en territoriumindicerend gedrag.

2.2.4. Steenmarter

Tijdens het veldbezoek van 2 september zijn de woningen gecontroleerd op de aanwezigheid van sporen van steenmarter. Tijdens alle veldbezoeken is gelet op de aanwezigheid van steenmarters in het plangebied. Tevens is bij de bewoners navraag gedaan of zij iets hebben vernomen van de aanwezigheid van steenmarters.

3. Resultaten

3.1. Vleermuizen

De kraamtijd

Tijdens de veldbezoeken zijn enkele overvliegende en foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen. De vleermuizen foerageren met name bij de grotere bomen die in het plangebied staan (figuur 2). De gewone dwergvleermuizen kwamen zowel uit zuidwestelijke richting overgevlogen alsook vanuit het noorden en oosten. Tijdens de veldbezoeken zijn geen zwermende, in- of uitvliegende vleermuizen waargenomen.

Figuur 2. Foerageergebieden van gewone dwergvleermuis en laatvlieger (rode cirkels) en roepende gewone dwergvleermuizen tijdens de paartijd (roze stippen).

De paartijd

Tijdens de paartijd is eenzelfde beeld verkregen van de foerageerplekken als ook van de vliegrichtingen van de gewone dwergvleermuis. Tijdens de paartijd zijn ook enkele overvliegende en foeragerende laatvliegers waargenomen. De laatvlieger foerageerde boven het braakliggende terrein welke oostelijk is gelegen in het plangebied. De laatvliegers kwamen vanuit het oosten overgevlogen richting het westen. Ook zijn tijdens de paartijd geen uitvliegende vleermuizen waargenomen. Tijdens beide veldbezoeken zijn enkele sociale roepen van de gewone dwergvleermuis gehoord. Gezien het tijdstip waarop de vleermuizen in het plangebied arriveerden is het aannemelijk dat zij elders in Ingen een verblijfplaats hebben. De vleermuizen arriveerden over het algemeen enige tijd na zonsondergang of later in het plangebied.

3.2. *Huismus*

Tijdens de veldbezoeken zijn enkel foeragerende huismussen binnen het plangebied waargenomen. Tijdens de veldbezoeken is geen broed- en territoriumindicerend gedrag waargenomen.

3.3. *Steenmarter*

Tijdens het uitgebreide sporenonderzoek naar steenmarter in en om de gebouwen zijn er geen sporen van steenmarter waargenomen. Ook hebben de omwonenden geen steenmarters in het plangebied waargenomen.

---

4. Conclusies, vrijstellingen en ontheffingen

4.1. Vleermuizen

Kraamtijd en paartijd

Tijdens de kraamtijd en de paartijd zijn enkele overvliegende en foeragerende gewone dwergvleermuizen en laatvliegers in het plangebied waargenomen. Tijdens de paartijd zijn enkele sociale roepen van gewone dwergvleermuizen waargenomen. Het is aannemelijk dat deze gewone dwergvleermuizen geen verblijfplaatsen hebben in één van de gebouwen. Gezien het tijdstip waarop de vleermuizen in het plangebied arriveerden en aangezien er tijdens de veldbezoeken geen zwermende, in- of uitvliegende vleermuizen zijn waargenomen.

Tijdens de sloop van de gebouwen zal ook het groen verdwijnen, hierdoor gaat een deel van het foerageergebied van de gewone dwergvleermuis verloren. In de directe omgeving van het plangebied is voldoende groen aanwezig om als foerageergebied te functioneren.

Tijdens de veldbezoeken zijn geen vaste vliegroutes van vleermuizen binnen het plangebied vastgesteld.

In het plangebied zijn geen essentiële foerageergebieden vastgesteld. Ook zijn er geen er geen vaste verblijfplaatsen of vliegroutes waargenomen, hierom zijn er geen negatieve effecten voor deze soortgroep te verwachten.

4.2. Huismus

Tijdens de veldbezoeken zijn enkel foeragerende huismussen (geen nesten) in het plangebied waargenomen. Hierom zijn er geen negatieve effecten voor deze soortgroep te verwachten.

4.3. Steenmarter

Binnen het plangebied zijn geen sporen van steenmarter of steenmarters aangetroffen. Hierom zijn er geen negatieve effecten voor deze soortgroep te verwachten.

4.4. Vrijstellingen en ontheffingen

Na aanleiding van het nader onderzoek naar vleermuizen, huismussen en steenmarter worden er geen negatieve effecten voor deze soortgroepen verwacht. Hierom wordt het niet noodzakelijk geacht mitigerende en compenserende maatregelen te nemen of om een ontheffing aan te vragen in het kader van de Flora- en faunawet.

Literatuur

- Broekmeyer, M.E.A., F.G.W.A. Ottburg en F.H. Kistenkas (2003) Flora- en faunawet, Toepassing van artikel 75 in de praktijk. Alterra, Wageningen.
- Janssen, J.A.M. en J.H.J. Schaminée (2004) Europese Natuur in Nederland. Soorten van de Habitatrichtlijn. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Limpens, H.J.G.A., K. Mostert en W. Bongers (1997) Atlas van de Nederlandse vleermuizen; Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV Uitgeverij, Utrecht
- Schober, W. en E. Grimmberger (2001) Gids van de vleermuizen van Europa, Azoren en Canarische eilanden. Tirion Uitgevers BV, Baarn
- www.minlnv.nl